

OSUDY ČESKÝCH ZPÁDNŮ

Václav Junek

*Osudy
českých
zrádců*

Tuto knihu věnuji především těm čtenářům,
kteří nehledají lacinou a samoučelnou senzaci,
nýbrž nadčasové, a zejména pro dnešek platné poučení.

Autor

Václav Junek

OSUDY ČESKÝCH ZRÁDCŮ

1915 – 1989

Od 1. světové války až po „sametový“ listopad.

OBSAH

Úvod 7

**JAK TO BYLO JEŠTĚ PŘEDTÍM, NEŽ OKOVY ZLOMENY
(1915–1920) 9**

**ZROZENÍ, ŽIVOŘENÍ A ZASLOUŽENÝ STRMÝ PÁD
ČESKÉHO FAŠISMU
(1922–1947) 23**

**KAPITOLY O SUDETSKÉM NĚMECTVÍ, O NÁRODNOSTNÍCH
MENŠINÁCH A O LICHÝCH SPOJENCÍCH
(Od středověku až po rok 1947) 42**

**SMUTNÍ HRDINOVÉ VŠEDNÍCH DNŮ PROTEKTORÁTU
ČECHY A MORAVA
(1938–1946) 67**

**LESK A NÁSLEDNÁ BÍDA STŘÍBRNÉHO PLÁTNA
A PRKEN, KTERÁ ZNAMENAJÍ SVĚT
(1939–1945) 127**

**ZRADY NOVÉ DOBY
(1945–1947) 146**

**ZRADY RANÝCH 50. LET
(1948–1955) 158**

**ZRADY V ČASE BEZNADĚJE A ZRADY NADĚJÍ
PRAŽSKÉHO JARA
(1948–1969) 179**

**ZRADY REÁLNÉHO SOCIALISMU
(1969–1989) 200**

Něco málo slov na samý závěr	215
Jmenný, věcný a místopisný rejstřík	217
Přehled pramenů	223
Seznam vyobrazení v textu	227
Přehled československých prezidentů a říšských protektorů	229

ÚVOD

Tato kniha je o *ZRADĚ*. Je o českých zrádcích a o tom, co všechno nedobrého (ale kupodivu tu a tam i pozitivního) z jejich zrazování pošlo. *ZRADU* v žádném případě neglorifikujeme, protože je už ve svém principu vždy čímsi nečestným, nedobrym či absolutně zlým.

Zradu nechápu jako specificky národní, český fenomén, jelikož *zrada* je ve skutečnosti vysoce nadnárodní, všeobecný princip chování, jenž bohužel prostupuje veškerými dějinami celého lidstva od jejich prvního úsvitu až po naše nejsoučasnější, údajně konečně světlé časy. Přičemž není nejmenší naděje, že by se se *zradou* totéž lidstvo nepotkávalo i nadále.

Zrada potěšitelně není předním hybatelem světové historie. Ale jako taková současně bývá v tomto ranku často nepominutelná. Může být výrazem charakterového typu, ale stejně tak důsledkem slabosti a lidských selhání. Ne-li dokonce pohodlí anebo vypočítavosti či omezenosti. Ale může být stejně tak příčinou čehosi, co se nakonec projeví jako pozitivní krok v běhu času a obecného dění. Jak kdy. Proto je tedy – přes prvotní její kategorický odsudek – navíc pojmem podivuhodně relativním.

Dějiny lidstva znají dobře celé legie svých zrádců i velezrádců. Ale protože se v této publikaci obracíme na *české* čtenáře, chceme jim předestřít, představit zrádce právě *jejich* rodu. Na jedné straně to vesměs byla kvítka o nic méně odporná a zavrženíhodná než všechny jejich světové předobrazy dohromady, na straně druhé to však překvapivě mohli být idealisté, jednající vědomě ve vyšším zájmu. Jak kdy a jak kdo.

Již v úvodu předesílám, že jsem sepsáním ČESKÝCH ZRAD rozhodně neměl v úmyslu plynout s proudem určité nedobré části české, zejména populární publicistiky. Přesněji řečeno: nepomáhám ČESKÝMI ZRADAMI žádnému z těch, pro které byla dříve bývalá jediná státostrana rodnou matkou a Rudá armáda pozdravem Země radostných zítřků, kdežto nyní, zejména v posledních letech, pošetile omlouvají sudetské Němce, agilně vydávají (s **Pekařem** a **Kroftou**) husity jen a jen za bandu lupičů a žhářů a rovněž tak i nešťastného **Julia Fučíka** málem pasují na placeného konfidenta gestapa.

Ano, i já o těchto českých historických kategoriích v této knize jedním. Ovšem naprosto ne v jakémkoli souzvuku či snad ve srozumění s naznačenými apoštoly rádoby nového myšlení.

Úkolem této knihy rozhodně není *zradu* v českých dějinách pojímat lexikálním a vyčerpávajícím způsobem. Ve skutečnosti se zabývám těmi případy a zrádnými událostmi, které byly ve své době zásadní.

Zdůrazňuji, že *zrada* je *nečestný*, často *zištný*, a především vždy „*bezectný*“ čin, ale stejně tak že tento odsudek nemusí mít vždy absolutní platnost. Protože na *zradu* a na její konkrétní důsledky může být pohlíženo z mnoha různých pohledů. A takto může být zpětně i různě hodnocena. Což se právě v českých dějinách dělo (a stále děje) věru zhusta.

Václav Junek

JAK TO BYLO JEŠTĚ PŘEDTÍM, NEŽ OKOVY ZLOMENY

1915 – 1920

Bývalé Ruské Polsko, 23. června 1917

„V devět hodin zahájil První pluk bitvu u Zborova – v sestavě, jakou navrhl poručík Čeček. O hodinu později se již boj přenesl do druhé nepřátelské linie. V té chvíli zasáhly bez vyššího rozkazu do akce i jednotky Druhého pluku.

Největší ztráty způsobila útočnickům palba z Mohyly. Teprve k polednímu se podařilo tento opěrný bod obklíčit. Maďarská posádka kladla odpor do posledního muže, jinak jmenovitě příslušníci 35. pluku z Plzně bojovali spíše ‚symbolicky‘. To potvrzuje vysoký počet zajatců – 62 důstojníků a přes 3000 vojáků, tedy málem tolik, kolik čítala celá Československá brigáda. Útočníci pronikli až k pozicím rakouského frontového dělostřelectva a ukořistili 25 děl. Počet kulometů, jiných zbraní a munice, které nepřítel ten den u Zborova ztratil, se nedal ani odhadnout.“

(In: Miroslav Honzík: Legionáři, str. 75)

Západně od Uralu, 28. května 1918

„(Toho dne) bojuje Čeček o Penzu, které se po vítězné bitvě také zmocní. Bohužel, tekla česká a slovanská krev na stranách obou, neboť právě v tu dobu agitace československých komunistů dostoupila vrcholu a mnozí z nich neváhali v řadách rudých gardistů bojovati proti vlastním krajanům. Od Penzy

postoupil Čeček k Volze a obsadil Samaru. Pod ochranou československých bodákův organizuje se protibolševická vláda v Samaře lépe, ač žárlivost vlády omské neustává ani potom. Od Samary postoupí Čeček k Orenburku a spojí se s tamními kozáky bojujícími proti sovětům.“

(In: Dr. Jan Kosina: Dějiny světové, díl IV.,
Novověk II., str. 696)

Cílená procházka po vltavském nábřeží

Stojíme nyní v dolní části pražského Palackého náměstí. Poněkud stranou od zdejšího známého secesního pomníku národního klasika. Hledíme totiž na architektonicky pozoruhodný komplex státních reprezentačních budov, vystavěných na tomto vynikajícím místě pro Republiku československou koncem dvacátých let minulého století architektem **Bohumilem Hypšmanem**. Zde dislokovaná současná Ministerstva zdravotnictví a práce a sociálních věcí České republiky jsou jistě už sama o sobě pozoruhodné instituce. Nás však dnes záměrně zajímá zejména široká proluka mezi nimi. Právě tady je totiž ke spatření votivní sousoší věnované československým legionářům. Na jeho soklu ostatně můžeme číst už z dálky zřejmou dedikaci PRAHA SVÝM VĚRNÝM SYNŮM.

Takto spatřený monument představuje osm bojujících legionářů, ze čtyř stran obklopujících spodní část šestnáctimetrového odvážného obelisku – jakéhosi podvědomého dvojčete toho, který tak dobře známe z třetího nádvoří Pražského hradu. Příslušně uniformované a ozbrojené sochy personifikují čtyři významná bojiště, na nichž v čase 1. světové války československé legie došly své nesmrtelné slávy. (To, že je zdejší pozadí významově dotvořeno dominantní masou starobylých katolických Emauz, přitom ovšem působí poněkud úsměvně.)

Toto významné dílo **Josefa Mařatky** jako by už svým osudem

předznamenávalo, že problém legií nebyl, není a zřejmě také ještě dlouho nebude ve své podstatě nic jen tak jednoduchého.

Pomník byl slavnostně odhalen významného 28. října roku 1932. Už brzy nato byl do základů zbourán nacisty. Jeho zamýšlená renovace se v létech 1945 až 1948 tak nějak nestihla a po „Vítězném únoru“ k ní zase celkem pochopitelně nebyla už vůbec žádná politická vůle. Teprve až soudobý nový český stát se – patrně proto, aby se alespoň tu a tam vrátil ke svým pohřichu tak často zapomínaným kořenům – postaral o jeho kopii.

A tak je tomu u nás vlastně skoro se vším. A s československými legiemi zejména.

Nezbytná trocha historie

Dost možná že to bude znít skoro neuvěřitelně, ale celá „legionářská záležitost“ vzala svůj prapočátek vlastně ještě dlouho před *Grande Guerre*, tedy před první světovou válkou, o níž si tehdy určitě vůbec nikdo nemyslel, že jako taková bude ve světových dějinách teprve první. Věc s československými legionáři totiž započala ve skutečnosti v podstatě už Bílou horou. Ne-li dokonce husity. S tak velikým časovým rozpětím totiž musíme reálně počítat, chceme-li začít hovořit právě o nich.

Poměr Čechů k jejich novověké nominální vlasti, k Rakousku, byl a je dán hned dvěma výroky Otce české historie, jehož pomník jsme předešle jen minuli. Dotyčný **František Palacký** (1798–1876) totiž v této věci řekl jednak to, že „*kdyby nebylo Rakouska, museli bychom si je vybudovat*“. Ale s tím, že mnohem později k tomu dodal ještě známé ujištění, že „*jsme byli před Rakouskem a (že tedy) budeme i po něm*“. Mysle tím nevyjádřeným podmětem samozřejmě svůj národní kmen.

A právě už v těchto dvou principiálně odlišných výroci tkví základní rozpornost veškerého českého historického myšlení posledních tří století. Myšleno před zlomovým rokem 1918.

Vztah mezi Čechy a Němci, v tomto případě mezi Čechy a Rakušany, do jejichž područí se v běhu svých dějin Čechové v podstatě legálně – protože vlastní opakovanou svobodnou volbou – dostali, totiž nikdy nebyl úplně jasný, anebo naopak kdoví jak složitý. Na jedné straně této podivuhodné hádanky zde vidíme neoddiskutovatelně silný, svébytný kulturní národ, jenž byl a je provždy natolik silný, že nepodlehł staletím po něm žádané cizí asimilaci. Na její druhé straně však stojí Rakousko a panovnický Dům, jehož autorita a státotvorná síla jsou u nás nejpozději právě Bílou horou rovněž již v zásadě nesporné. K tomu připočtíme řadu českých výlučných národních specifíků, kvality, rozpornost a dramatickosti dávných českých dějin, na které Češi vždy se značnou nostalgií vzpomínají, německé spoluobyvatele, již stovky let usazené společně s nimi v „jejich“ geografické kotlině, též určitou diferenciaci v úrovni vnitřního kulturního vývoje obou těchto entit – a nacionální problém, jenž tak musel nevyhnutelně vyvstat, je na světě.

Už ve chvíli, kdy byl dovršen zázrak národního obrození a kdy se brzy nato český národ po všech stránkách emancipoval nejméně v evropském kontextu, muselo být alespoň zasvěcencům jasné, že u Bílé hory a u jejích následků už v historicky blízké době zřejmě nezůstane. Proto zřejmě onen *druhý* Palackého výrok, jenž údajně pronesl nedlouho před svou smrtí, až někdy počátkem sedmdesátých let devatenáctého století. Tedy v čase, kdy se Čechové těšili úspěchům generace Národního divadla, vlastní inteligence, svébytné kultury a konečně i dravě rašícímu národnímu průmyslu a hospodářství.

A právě tohle je další uzlový moment českých dějin. Svou kvalitou a svými důsledky podobný prakticky témuž za husitů i kolem oné Bílé hory. Národ se totiž tehdy zase jednou rozdělil. Nejen na Staro- a Mladočechy. Spíš na pohodlnou většinu, které aktuální stav věcí v tehdejší Rakousku-Uhersku celkem vyhovoval, a na agilní menšinu, která byla s to přemýšlet o případné jiné cestě příštího národního vývoje. Koneckonců právě debaty o dualismu,

o trialismu, o otázkách skutečné svébytnosti Českého království, vášnivé spory o pravost, anebo lež Rukopisů, či o to, zda se účastnit parlamentní spolupráce v rámci Říšské rady, či nikoli, se táhnou jako ústřední motto české národní politiky nejpozději celými posledními desetiletími předposledního století. A co teprve nastalo pak, v tolik očekávaném nadějném, mladém století dvacátém!

Fin de siècle totiž přinesl převrat nejen v technice, vědě a technologiích, nýbrž především ve struktuře a v modalitách lidského sociálního myšlení. Takže předchází názorová zásadní diference, podpořená nyní důsledky zrychlení společenských přeměn, jen získala na sytosti svých kontur. A s tím ovšem také na své osudové závažnosti.

V Čechách však příští případné zásadní změny zatím nebyly patrné. Staříčkový mocnář ve Vídni byl stále živoucím, nezpochybnitelným polobohem, pořád bylo celkem co jíst a kde bydlet, měna byla pevná, místo pod státní penzí se stále cenilo nad zlato, a pokud se snad *Rakousko* vůči nim dopouštělo chyb a přehmatů, Čechové si to vysvětlovali programovou zvilostí a arogancí lokálního c. a k. úřednictva.

Málo šťastný *Finis Austriae Felix*

Dnes už celkem není důležité, zda se Velká válka strhla ve vůli po novém rozdělení světových kolonií, nebo pro zálibu císaře Viléma ve válečném loďstvu, či kvůli krvavé urážce habsburského Domu a Majestátu sarajevským atentátem. Danou skutečností bylo a je, že se nejpozději dvacátým osmým červencem 1914 stalo něco, co pak už nikdy víc nebylo lze jen tak odestát.

Válka tedy skutečně vypukla. Také české pluky rukovaly a odjížděly na její první fronty. Ne vesele, ne tolik nadšeně jako regimenty z německy hovořících krajů Zemí koruny české, ale přece. A v podstatě bez nejmenších potíží. Posledních tři sta čtyřicet osm let rakouské autority v českých dějinách (jestliže

vycházíme z roku, jímž se začíná počítat odteď už kontinuální obsazení českého trůnu Habsburky) tedy zřejmě udělalo své.

Jenomže – současně s tím, že vůbec začalo celý ten nesmysl sebezničujícího válečného konfliktu – Rakousko-Uhersko se vůči až dosud vcelku loajálním Čechům dopustilo hned několika katastrofálních, kontraproduktivních chyb: vedlo svou válku beznadějně špatně, nedokázalo zajistit zásobování zázemí, nedávalo národu žádnou pozitivní případnou naději pro vše příští, evidentně vyjídalo české země, a zejména je podrobilo naprosto zbytečnému a neefektivnímu státnímu a policejnímu útlaku. Když už nemluvíme přímo o teroru.

První rozsudky smrti pro *velezradu*, exemplárně uložené jeho předním mužům už v prvním roce války, znamenaly nejen první zřetelné názorové rozdělení českého národa, nýbrž také – konečně – zaznamenávají i první téma naší knihy.

Na hrdelní odsouzení těch vůdců národa, kteří buď odešli do odbojného exilu, anebo byli c. a k. policejními orgány polapeni v Čechách, bylo totiž pohlíženo v zásadě dvojace: ti nešťastníci sice byli dílem *velezrádci* v očích dosud loajální většiny, dílem se však jevíli *národními mučedníky* všem těm, kteří mezitím tak či onak přestávali s Rakouskem počítat jako se svou vlastí. Ve smyslu slov Haydnovy Císařské hymny.

Tento povýtce morální konflikt však měl už brzy získat mnohem závažnější rozměr v souvislosti s reakcí, již bylo třeba pro zásadní zhodnocení burcujícího faktu, že české části c. a k. armády vesměs především na *ruské* frontě bojovností zrovna nevynikaly, jestliže dokonce nedezertovaly. Voják po vojáku, či v celých skupinách. Věci zde došly kupříkladu tak daleko, že samo Jeho Veličenstvo muselo na dezerci pražského pěšího pluku, jenž údajně přešel na stranu pro něj teď už bývalého nepřítele s vlajíci prapory a za forte pochodové hudební produkce vlastní kapely, reagovat následujícím manifestačním rozkazem:

„*Naplněn bolestí nařizuji, aby pluk číslo 28 byl vyškrtnut z Mého vojska pro zbabělost před nepřítelem a velezradu. Zá-*

stava necht' je pluku odebrána a předána vojenskému muzeu. Dějiny pluku, který přišel do pole s morálkou otrávenou z domova, tímto dnem skončily.

František Josef v.r. “

Jistě si v textu tohoto Nejvyššího manifestu dobře povšimneme beze všeho užitého výrazu *velezrada*. Ale mimoto jistě také značně důležité poznámky o *morálce z domova otrávené*.

Právě toto formulací svého reskriptu se totiž císař František Josef I. (anebo jeho koncipient) dotkl přímo neuralgického bodu tehdejší české vnitřní politiky. Především: nebylo dvakrát moudré ani zvlášť taktické posílat *české* pluky zrovna na *ruskou* frontu. I když Čechové i uherští Slováci dezertovali a bouřili se a vůbec zrazovali i jinde: v Kragujevac, v Rumburku, v daleko na jihu zastrčené Boce Kotorské. Mobilizované záložní ročníky i odvedení mladíci, vojenskou službou povinní, totiž opravdu přijeli „do pole“ především prodchnuti zážitky svých dědů, kteří pro českou věc naprosto zbytečně dostali na frak u Jičina a u Hradce Králové v tehdy ještě ne zase tak vzdáleném roce 1866, vnitřně rozvráceni posledními nejméně dvěma desetiletími domácích názorových bojů a sociálních konfliktů a především zasažení tehdy tolik módním slavjano- a rusofilstvím. To vše v kontextu neblahých zpráv z domova, strachu ze zbytečného zranění, či dokonce smrti. Podrobování přitom den co den bezdůvodné kvůli císařských oficírů a utroficírů a trpící totální absencí jakékoli pozitivní životní perspektivy. Což nakonec souhrnem nemohlo nést přímo k oněm dezercím a k hromadným přechodům do na pohled slibného zajetí.

Jestliže vojáci, kteří se takto zachovali, byli v očích nejvyšší státní autority *velezrádci*, čím dál větší část národa – zejména ta, která by tak ráda byla uvítala kozáky v Praze, a to co nejdříve – je zřetelně chápala docela jinak. A přece to celé ani s těmito teď už bývalými česko-rakouskými vojáky nebylo nyní tak úplně jednoznačné. I zde totiž docházelo k další diferenciaci na jedny, kteří prostě chtěli přežít jako plnoprávní váleční zajatci, a na ty

druhé, kteří byli hotovi bojovat dál, se zbraní v ruce, tentokrát však proti své původní oficiální vlasti.

Právě z těchto vesměs mladých mužů se pak už (počínaje rokem 1915) rekrutovaly pravidelné vojenské oddíly, které se později měly stát slavným vojskem, teprve až po válce jeho adoranty nazvaným československými legiemi. Ve Francii, na Balkáně, pak i v Itálii, ale především „na Rusi“. Jejich propagandisté se na masu těch, kteří údajně jen *zatím* neopouštěli rakouské zákopy, obraceli výzvami tohoto a podobných znění:

Nábor do zahraničního vojska.

„Čechové!

Nebojujte za Němce proti Slovanům. Posílají vás do prvních řad, aby vás vyhubili. Zachovejte své životy pro rodinu a pro svůj národ. Nebojte se ruského zajetí. Přijďte k nám, uvítáme vás s otevřenou náručí.

Českoslovenští dobrovolníci.“

A nebylo vůbec divu, protože i když byli zhusta doplňováni z řad místních zahraničních usedlíků, permanentní potíží těchto československých dobrovolníků bylo to, že jich bylo vždy jednoduše málo. Ani jejich počet v čase největší slávy československého zahraničního vojska ve svém poměru totiž ve skutečnosti nikdy nepřekročil jednu desetinu počtu všech českých vojáků sloužících v rakousko-uherské armádě v letech 1914–1918.

První čs. obrněný vlak na Magistrále.

Přesto vojenská vystoupení těchto dobrovolnických jednotek na francouzské frontě, v Dolomitech a na Soči v Itálii, v centrálním Rusku a pak i na Sibiřské magistrále a s tím už sám fakt existence nyní již transparentně československých zahraničních vojsk byl patrně nejsilnějším argumentem pro československou zahraničněpolitickou akci. A pro samotnou pozdější instalaci Republiky československé vůbec.

O složitosti postavení československého vojska na Rusi navenek i uvnitř výrazně svědčí už doložitelné citáty uvedené v této kapitole. Zde poznamenejme jen to, že názorové různice, jež si s sebou na frontu přinesli prapůvodní rekruti, se nevyhnuly ani „bráškům“, kteří tyto jednotky tvořili. Citelná bolševizace ruské části zahraniční armády, její stálé zásobovací potíže a stejně tak i všeobecná složitá politická situace, v níž byli vojáci nuceni bojovat pak už i o holé přežití, hrozily katastrofálním neúspěchem.

Narychlo svolaný Irkutský sjezd legií byl tak nucen se ještě v roce 1918 obrátit na zahraniční československou vládu s následujícím provoláním:

„Československá armáda na Sibiři prosí o pomoc. Není armády, která by na horké ruské půdě vydržela tak dlouho, aniž by se roztavila. Armáda strádá fyzicky i mravně. Vojsko bez ohledu třídního či politického přesvědčení je zachváčeno touhou po domově. Slyšelo dosud pouze sliby. Konce nevidět. Nervy vojska hrozí prasknutím. Stržením národní armády do třídního boje rozkládá se tato třídň i politicky.“

Jak jen se tón a forma tohoto autentického, tolik dramatického textu liší ode všech oslavných ód, jimiž byli tito vojáci, původně ztracení v pustinách Sibiře a stovky verst podél celé místní železné dráhy, častováni po svém návratu domů! Mělo nicméně trvat ještě celé dva předlouhé roky, než se sem poslední z nich v roce 1920 skutečně vrátili.

Zatímco byli čeští a slovenští legionáři, nesporní oficiální velezrádci bojující na frontách Velké války proti své rakousko-uherské otčině, v případě zajetí šmahem popravováni a zatímco většina z nich bojovala, strádala a umírala v ruském sněhu, „zahraniční akci“ a domácímu „odboji“ se především díky jim podařilo 28. října roku 1918 vyhlásit v Praze Československou republiku.

Václavské náměstí 28. října 1918 – hodinu před polednem.

Legionáři a jejich legenda

Poněkud spektakulární okovy byly sice zlomeny a nový stát se narodil. Musel však už od okamžiku svého rozjásaného a krojovaného zrodu permanentně zápolit s celou řadou problémů a rozporů, z nichž mnohé z nich jej dovedly přímo k jeho faktickému finále v roce 1938. Byla to nicméně zjevná materializace snů a tužeb nyní již podstatné části národa. Z toho, že se to nakonec tak úplně nepodařilo, však nelze vinit ani české politické vůdce z října 1918, ani československé legie.

Legionáři se tedy vraceli. Ale zatímco původně odcházeli přes válečné fronty jako staříčkým mocnářem proskribovaní a bezectní velezrádci, nyní se vraceli domů jako obdivovaní a básníky opěvovaní národní hrdinové. Stali se zde brzy dramatickými postavami románů, filmů a divadelních her. Tvořili působivý kolor nového státu a především oni vytvářeli jeho slávu a nejnovější bájnou legendu. Tolik ostatně podobnou předešlým romantickým snům o spásném jízdním vojsku svatého Václava.

Konec konců právě příslušníci československého zahraničního vojska zhusta byli pilířem nové státní správy, nové Československé armády, a zejména jejího důstojnického sboru.

Celých zbývajících zhruba devět set tisíc českých, moravských a slovenských vojáků však předtím „jenom“ věrně sloužilo. Ačkoli mnoho z nich bylo (podobně jako legionáři) rovněž zajato a pak drženo ve spojeneckých zajateckých lágrech, oni se „jenom“ vrátili ze zajetí, aby „jenom“ demobilizovali.

Legionářské oslavné pomníky brzy zdobily čestná místa mnohých československých měst a míst. Legie zanechaly jména svých hrdinů a názvy svých vítězných bojišť v názvech ulic, mostů i náměstí – přinejmenším do německé okupace.

Tak četné desetitisíce jmen českých c. a k. padlých 1. světové války však dodnes krásí vesměs skromné pomníčky v počtech neskonale větších snad každou českou návěs. Není už v tom jistý zjevný nepoměr?

Českoslovenští legionáři nesporně byli hrdiny, kteří ve svaté víře a pro české ideály fakticky i *de iure* dokonali zradu a velezradu. Dějiny je pochopily a nebudiž jim to nikdy zapomenuto. Zároveň víme, že sama o sobě poněkud křečovitá glorifikace legií byla nezbytná přinejmenším už z hlediska idejí i konkrétních potřeb nové Československé republiky.

Má to však znamenat, že tolikeré statisíce poctivých českých vojáků, kteří de facto skutečně nezradili, dodrželi čestnou přísahu jednou danou císaři pánu a až do hořkého konce Rakouska-Uherska věrně sloužili – stejně jako legionáři – v blátě, dešti, mrazu, vedru, sněhu, hladu a ve stálé hrůze ze smrti, mají před tváří nejméně národní historie menší cenu?

Jiří Polák svou knihu „Za císaře, za vlast!“, která u nás vyšla až v tomto tisíciletí, končí těmito slovy:

Přes milion zmobilizovaných Čechů bojovalo a umíralo pro velmocenské zájmy zcela nepřiměřené rozpoutanému peklu. Byli občany válčící země a jako Slované chápali svůj úděl se smíšenými pocity. Přesto však u mnohých vítězilo vědomí oddanosti k říši a jejímu panovníkovi. I oni – viděno z odstupu více než 80 let – si zaslouží, aby jejich strádání stejně jako statečný boj a sebeobětování nebyly nikdy zapomenuty.

Pro pořádek a zejména ve výše uvedené souvislosti – však ještě jeden citát na samý závěr:

*Když jsme odplouvali od břehů Kanady k domovu a dívali se na břehy Ameriky mizící v dáli, řekl mi Karel: „Tož Jožko, bojovali jsme za pravdu. Můžeš mi říci, co a kde je pravda?“
Odpovědět jsem mu nedovedl.*

Josef Matějček:

Vzpomínky československého legionáře na Rusi

Mařatkův pomník legií v Praze pod Slovany.